

dira Liburuaren Eguna dela eta agindu zaizkigun nobedadeak (bide batez esanda, ospatu behar al genuke Cervantesen urteurrena rekin Espainian eta Hego Euskal Herrian antolatzen den liburu-egun hau? Ezinbestekoa bada, eta baldin eta hau ez bada Espainia, katalanen Sant Jordi ren edo egun berekoa den Shakespeare ren ohoretan ospatzea hobea). Eskura izango ditugu, besteak beste, Pako Aristiren ipuin-bilduma, Harkaitz Canoren lehen poema-liburua, Patxi Ezkiagarena, Anjel Lertxundiren eleberri irrikatua... Hurrengoan izango dugu zer komentatua. □

IKUSKIZUNAK

BEGOÑA DEL TESO

SCHINDLER'S BELLE EPOQUE

Martxoan izaten dira beti. Martxoan banatzen dira Oskarrak. Denok kontu hori ezer gutxi interesatzen zaigula diogun arren, ia denok ibiltzen gara apustu, dema eta kinieletan. Egia esan, iaz gertatutakoa kontuan izanik, nork ez lioke instant batez itxaropenari, ametsari helduko? 1993an denetan arriskutsuena zen «El silencio de los corderos»ek bost sari nagusiak eskuratu zituen zinezko lehian. Halere, gauza jakina da hura bezalako ezusteak ez direla maiz errepikatzen.

Esperantzak esperantza, soso xamar ekin zioten aurten Oskarretako finalistek norgehiagokari. Hasiera-hasieratik bage nekien Spielbergen garaia iritsia zela. Justu haurtzaro eta gaztaroaren atrebentziak galdu zituelarik egin beharko dio txalo Hollywoodek. Errefus, muzin eta burlaz erabili izan dute Akademikideek ETren lagun mina eta Indiana Jonesen kidea zen bitartean. Egun, bizarra urdina duela, zine tristeak goibel dabilen horretan, jainko eta « in primus pare »tzat hartu dute.

Ez , ez zegoen zertan kili-kili ibili aurten. «La lista de Schindler» nola edo hala irabazle aterako zela inork ez zuen dudatan jartzen. Aipatzea merezi zuen kontu bakarra «El Piano»k zenbat garaikur kenduko liokeen asmatzea zen. Galtzaileak kontsolatzea ere ez zen eginkizun makala. «En el nombre del padre» filmeak beldurtu omen du gero eta zaharragoa, gero eta zimelduagoa den Hollywoodeko jendilaje dotorea. Iraganeko sarraskiak bide ditu gogokoago egungo bidegabekeriak baino. Esku hutsik itzuli zen Irlandara lan mardul eta heldu hori Martin Scorseseren konpainia tristatuan. Hiru arlo txikitari bakarrik izendatu zuten konpetidore ederretan prestuena den berak sinaturiko «La edad de la inocencia». Aldamenean, galbide oho-retsuetan, Robert Altman eta «Short Cuts» pozoinen beterikoa.

«Schindler's list»ek 7 Oskar bereganatu zituela esan beharrezkoa ez den kontua da. Zergatik jaso zituen azaltzea erraza bezain ezinezkoa gerta dakiguke. Spielberg azkena ez da filme onegia. Ausardi piskatxo batez, kasik ona ere ez dela esaten ausartuko nintzateke. *Holocausto* delakoa hobeki, krundelkiago eta zeluloide hobeagoaz erakutsi izan digutenak izan badira. Eta izango dira. Itxoin ezazue «Shoah» izeneko saio eder eta garbia noiz estreinatuko. Mintzatuko gara gero luze eta patxaroso.

Stevenen irudizko puska handitzar hori nabardura gutxiko ahalegina dugu. Tonu eta doinu bakarrezkoa. Pertsona kontuetan ere ez dabil fin dinosaurioak berpiztu zituen hori. Badakigu, berak hamaika alditxo esanda, Schindler ganorabakoa 1.200 judutar horiek salbatzera zerk bultzatu zuen inoiz ez dugula jakingo. Baina hori tamaina eskaseko aitzakia dugu. Inolako nortasunik , ez txarrerako, ez onerako, duen gizon horrek sekula ez baitu ez gorputzik ez arimarik lortzen gure begi aurrean.

Judutarren kasuan ere berriro egiten digu huts Spielbergekin. Urtetan zehar ikusi izan ohi dugun irudi indargabeakoari eusten dio. Bildotsak dira. Bildots herabe eta bigunak. Amore emango ez duten bakarreko batzuk ziztu batean ezabatzen dira pantailatik. Lastozko gizontxo txolinak besterik ez.... Lastima. Erresistentzia judua omentzeko beta ezin hobea galdu du behin baino gehiagotan gure bihotzak estutu dituen horrek. Nazien erretratua ere karikatura gogaikarria baino ez da. Gerrako tebeoetan agertzen direnetik ez da gehiegi apartatzen. Viscontik askoz hobeto ezagutzen zituen. Eta Resnaisek. Baita Fasbinderrek ere

Stevenen intentzio eta asmoak gaiztoak direla esango nuke inkluso. Hizkuntzen erabilpena, kasu, maltzurra da arras. Mintzatuko dira biktimak eta Oskar Schindler jauna ingelesez. Berba egingo dute borroroek alemanieraz.

Behin eta berriz idatzi dute «Schindlerren zerrenda» Spielbergengandik heldutasunaren froga zela. Justu kontrakoa uste dut nik. Spielberg bizargabea da oraindino. Umekieretan dihardu. Umekeri serioagoetan, hori bai. Eta tolesgabeko umetxo horri eman dizkiote 7 Oskar. Sakontasunik ez duen horri, izan ere, eman dizkiote. Gurasoekin hartu-eman onetan izateagatik egindako lan herrena dela-eta. Eta niri Spielberg esaneko hori ez zait interesatzen. Nik ETren laguna nuen maite. Inozo eta ameslari hura. Ametsetako hegoak moztu dizkiote baina, eta zine «sakona»renak txertatu. Jada Spielberg hori ez da nire kidea. □

GORA ESPAINIA ERREPUBLIKANOA

Gezurrezko seriotasuna goraiatu bazuten «La lista de Schindler»en kasuan, alaitasun berdare saritu zuten «Belle Epoque» ri Oskarra eskainiz. Benetan dizuet, nire ustez, «Adiós a mi concubina» eta «El olor de la papaya verde» Truebarena baino pelikulagoak ziren. Handiagoak. Mamitsuagoak. Baina ez dio inportarik, lan barretsu horri darion alaitasun errepublikanoak engainatu du Akademia. Asko eta asko Espainian esperantza ero bat zegoeneko hartan murgildu dira algaraka. Komedia distiragarri azeriak irabazi zuen. Bihoakio musu gorri, hori eta more kolorekoa. □

MAITE, MAITE, MAITIA...

Apirilak 5 egun zituelarik, Juanma Bajo Ulloak bideoklip baten filmaketan ziharden bitartean, Enrique Urbizu Madriden jo ta ke, jo ta fuego zebilen une berean, Carlos Zabala eta Eneko Olasagasti teatrero eta telegile finek «Maite» izeneko luzemetraje bati ekin zioten Donostiako Gaztelubide sozietatean. Kubarekiko ekoizpen honetan, angulak eta Cohibas zigarroak dira benetako protagonistak. Azpinegozio erdi zikin, erdi koi-petsu, erdi ketsuetan ibiliko zaizkigu Jose Ramon Soroiz, Agustín Arrazola, Mikel Garmendia eta La Habanatik etorritako Carlos Acosta. Angel Amigo eta Euskal Media tarte direlarik, urria arte ihardungo dute zeluloidean bilduta euskaldunak eta Caribeko semeek. Azken hauen esanetan, «oso filme kubatarra, sakonean kubatarra dugu».

Solasaldi guztietan izenburu bat agertu zen denon ahotan: «Fresa y chocolate» ezinbestekoarena. Acostak baieztatu zigun guk Berlinen somatu genuena: «Hemendik aurrera, Cubako istorio intimoan izango da mugarri bat, Alearen pelikula, hain zuzen ere. Miamin ere izan da ikusgai eta azken planoko besarkadak dardaraz jarri zituen bertakoak». «Maite»k ez du, seguru-erik, horrenbesteko eragina izango baina bizi gaitezen komedia bihurri baten grinaz eta desioan. □

GAZTEAK ETA TELEBISIOA: ADISKIDETASUN SANOA

Joseba Agirretxearen ETBko «Txuribeltz»ean ihardun genuen lagun batzuk telebisioak haur eta gazteengan duen islada. Plazaratu zen eztabaidarako puntu arriskutsua hauxe izan zen: Beharrezkoa, komenigarria sikiera al litzateke nolabaiteko kontrola ezartzea umeak telebisiotik babesteko?

Bazeuden, jakina, horren alde gogor aritu zirenak. Horiek, egongo gurasoengandik at zen kontrol bat eskatzen zuten. Zentsura hitza ez zuten erabiltzen, jakina, hitz zakarra baita, baina ekoizpenak erosi edo sortzeko unean kode deontologikoa exigitzen zieten telebisioei.

Nire aburuan, eskakizun horren azpian ala atzean haurren ezagupenik eza datza. Gaurko gaztetxoak gu baino sanoagoak dira. Gu baino listoagoak. Gu baino osasuntsuagoak. Umore finoagoa darabilte. Guk urteetan barrena pilatu ditugun traumak izango dituztela uste dugu oker. Trauma, beldur nahiz betegabeko ametsak pasa nahi dizkiegu. Sexua zen etsaia duela zenbaitu hamarkada. Indarkeria da orain aurkaria. Baina gure neurbideak ez dira haienak. Jende gazteak ederki daki Rambo bat bilakatzeak inora ez daramala. Umeek ondotoxo bereizten dute zeluloidearen gezur gozo edo gazia errealtateko egia mingarritik. Nik konfiantza osoa dut biharko gazteriarengan. Berariekin hitz egingo nuke sexuaz, bortxakeriaz ala arrazakeriaz. .Telebista, oster, ez nieke sekula itzaliko.□

TEATRORA BUELTATUKO GARA INOIZ?

Ez dabil osasun onez euskal antzerkia. Bai, «ekin eta jarrai» leloari atxekiko litzaioke gogo onez, baina diru eta inspirazio-iturriak lehor samar dirudite.

Egiten diren saioak argalak dira, mehe-meheak. Gero eta jende gutxiago tauletan. Gero eta minutu gutxiago jendaurrean. Gero eta emanaldi urriago. Aretoak ere, gero eta ttipiangoak. Eta fanfarroi eta faraoniko jaio zirenak, lozorroan.

Horratio, txalogarria da Errenteriko Trapu Zaharra taldeak aurra atera duen enbido-erronka. «Tarde de sábado» du izena eta pixkatxo bat zainduz gero, minik gabe konponduko diren akatsez dago hornitua. Halere, imajinazio mugaezinak eragindako hutsuneak dira eta ez prezeski, beldurrak, ezinak, ala alferkeriak sortuak. Bideoa, antzerkia, telebista eta zinema nahasten dituzte trapu-saltzaile hauek. Ero moduan darabilte ikuslea eta ahoa bete hortz uzten dituzte kritikariak. Argien kontua mimoz moldatu behar dute eta erritmoa estuago lotu baina, txalo-pin-txalo, ausart horiei. Pixkatxo bat garbitu, txukundu edo laztanduz gero, berariek dira basamortu honetan bizirik iraungo duten bakarrak.

Porzieto, «Kakatur berdea»ren paseoa bukatu da. Sekulakoak idatzi eta esan ditugu kontra eta alde, baina kontu bat darabilkit buruan dantzan: herria, ustezko ikusleak enteratu ote dira? Takilatik pasa behar zuten horiek pasa al dira ala, betiko moduan, mundu honetan erdi bizirik erdi hilik gabil-tzanok izan gara testigu, kulpante, defendatzaile eta salatari bakarrak? Pentsatzekoa da. Eta dardaraz hasteko modukoa izan daiteke erantzuna. □

SOZIOLINGUISTIKA

KIKE AMONARRIZ

HIZKUNTZEN HIERARKIA ETA TOUBON LEGEA

Soziolinguistikaren planteamendu tradizionaletan, estatuetako egoerak azaltzerakoan, hizkuntza menperatzailez eta menperatuez hitz egin izan da, bi multzo nagusi osatuz: estatuen hizkuntza nagusia (lauzpabost salbuespen alde batera utzita) eta bere menpeko hizkuntza zapalduak.